

KAPITOLA 2

JAK PŘIMĚT DĚTI KE SPOLUPRÁCI?

Obrázek 2.1 | Matějovi se nelíbí studený sníh

Dítě není váza s květinami, kterou můžete postavit na zvolené místo a libovolně dlouho aranžovat, aby výsledek byl přesně takový, jaký si přejete. Je to živý tvor, který má svoji vlastní vůli, na vás nezávislou, a abyste dosáhli svých představ, musí být s vámi ochotné spolupracovat. Fotografování dětí vyžaduje nejen být dobrým fotografem, ale důležitou součástí je také umění jednat s dětmi a schopnost dosáhnout toho, aby udělaly, co potřebujete. Což často není vůbec jednoduché. Obvykle je nutné, abyste se vy do jisté míry přizpůsobili dítěti.

Univerzální recept na to, jak přimět dítě ke spolupráci, neexistuje. Co by za to rodiče dali, kdyby se něco takového dalo nalézt! Každé dítě je ale trochu jiné, přičemž povaha a temperament se projevují již od nejranějšího věku. Jednotlivé děti na tutéž věc mnohdy reagují velmi odlišně. Je proto potřeba k nim volit individuální přístup a být při tom vynalézavý.

Přestože je každé dítě jiné, většina jich má dost společného, takže určité zákonitosti jde vyzorovat a lze jich využít. Nedá se zaručit, že daná metoda zabere na každé dítě, ale šance je, že u mnoha fungovat bude. Rady v této kapitole vám mohou při fotografování dětí výrazně pomoci. Musíte ale sami vyzkoušet, co na děti, které zamýšlíte fotit, platí a co ne.

Obrázek 2.2 | Filip pózuje před vodotryskem

Zvolte taktiku přiměřenou věku dítěte

Nejde jen o ochotu spolupracovat. Jde také o to, do jaké míry je dítě schopné spolupráce. Stejně jako mezi dospělými i mezi dětmi jsou velké individuální rozdíly. Některé děti jsou fotogenicke a dokáží pro objektiv fotoaparátu na přání zapózovat velmi přirozeně a nenuceně, zatímco jiné jsou v tomto ohledu méně talentované a mají-li uvědoměle pózovat, působí neohrabaně a křečovitě. Hlavním faktorem, který určuje, do jaké míry je dítě schopné spolupracovat, je ale samozřejmě jeho věk, a to především u mladších dětí.

Fyzické i mentální schopnosti dítěte se vyvíjí postupně. Těžko můžete chtít od dítěte, které ještě neumí chodit, aby při fotografování běželo směrem k vám. I po té, co se běhat naučí, je dosti pravděpodobné, že bude zrovna chtít běžet úplně jiným směrem a může být velice nesnadné ho přesvědčit o opaku. Chvilí to trvá, než se dítě naučí chápat slovní pokyny a následovat je. I později, u dětí, které již umí poslouchat, musí být instrukce přiměřené věku dítěte, má-li je být schopné pochopit a úspěšně provést.

Slovní instrukce při fotografování dětí, a to i těch starších, ale často dost dobře nefungují, a abyste dítě přiměli k tomu, aby udělalo to, co si přejete, musíte se uchýlit k různým trikům. Je zapotřebí u toho projevít trochu vynalézavosti a fantazie a volit metody přiměřené věku dítěte. Zatímco dvouleté dítě snadno nadchnete voláním „Hele, veverka!“ a můžete to třeba opakovat i několikrát za sebou, než ho neviditelná veverka přestane bavit, tak u desetiletého děcka s tímto trikem asi příliš neuspějete. A už vůbec ne opakovaně. Stejně tak se na vás bude asi dost divně dívat, když na něj budete pískat gumovým medvídkem.

Co můžete od dětí různého věku čekat?

Novorozeně

Schopnost novorozeněte vědomě pózovat je nulová a i schopnost reagovat na různé podněty je zatím jen velmi omezená. Dokáže už ale projevít, když se mu něco nelíbí. To znamená, že vaším hlavním úkolem je při fotografování zajistit, aby novorozeně bylo spokojené. Vaším hlavním pomocníkem, co se různých poz týká, je přirozený denní rytmus dítěte – spánek, krmení, období bdělé aktivity, koupání atd.

Obrázek 2.3 | Bětka, 5 týdnů. Foto: Kateřina Olexová a Pavel Kutina

Obrázek 2.4 | Filip, 2 měsíce

Kojenec

Schopnost reagovat na podněty, jako jsou zvuky a hračky, postupně roste. Také roste i množství různých činností, při kterých lze dítě zachytit. Časem přichází i první slovní pokyny, které je dítě schopné následovat (typu „Udělej paci paci!“, „Ukaž, jak jsi veliká!“ apod.) Zásadní zlom přichází v okamžiku, kdy se dítě naučí lézt. Do té doby totiž není problém ho udržet na jednom místě, zatímco potom je to často takřka nemožné.

Batole

Fotografování malých batolat je velice náročné, jelikož schopnost se samostatně pohybovat a projevit vlastní názor se vyvíjí mnohem rychleji nežli schopnost naslouchat pokynům dospělého. Chvilí to trvá, než dítě doroste do takového věku, kdy už umí alespoň částečně poslouchat, je možné s ním trochu rozumně argumentovat, smlouvat a zabírají na něj takové věci, jako jsou úplatky v podobě nálepek, sladkostí, nových hraček apod.

Dítě předškolního věku

S dětmi staršími tří let se dá už poměrně rozumně jednat. Styl konverzace, argumenty, humor atd. je ale samozřejmě zapotřebí přizpůsobit jejich věku. Dá se využít jejich ochota se předvádět, která je v tomto věku velmi běžná. Nejdůležitější je to, abyste je fotografováním neotrávili.

Starší děti

Děti školního věku také často pózují docela ochotně, pokud to po nich nechcete příliš často a uděláte pro ně fotografování zajímavým. Vyžadují samozřejmě ale trochu dospělejší přístup než předškoláci. Konec většinou nastane s příchodem puberty. Pak může spolupráce začít být složitá.

Obrázek 2.5 | Bětka, 20 měsíců.
Foto: Kateřina Olexová a Pavel Kutina

Obrázek 2.6 | Malá slečna nudící se na lavičce. Foto: Philippe Cailloux

Obrázek 2.7 | Tento úsměv pro objektiv fotoaparátu patří k těm povedenějším

Neříkejte „Řekni sýr!“

Jednou, když jsem vyzvedávala hotové fotografie, tak jsem náhodou zaslechla rozhovor maminky s profesionálním fotografem specializujícím se na dětské portréty. Rozplývala se nad snímky, které zhotovil. Především nad tím, jak se její syn na fotografiích krásně tváří. Stěžovala si, že když ho fotí ona sama, tak se nikdy tak pěkně neusměje. Fotograf se jí zeptal, jestli mu při focení nakazuje, aby řekl „sýr“. Na což maminka horlivě přisvědčila, že ano, samozřejmě. On na to opáčil, že to je přesně ta chyba.

Požádáte-li dítě, aby řeklo „sýr“, tak na to totiž obvykle zareaguje jedním ze dvou možných způsobů. Když se nechce fotit, tak se zamračí nebo se otočí na druhou stranu. Pokud se chce fotit, tak se usměje, ale zpravidla přehnaným, nepřirozeným způsobem, tak že na vás křečovitě vycení zuby. Chcete-li, aby dítě na fotografii mělo opravdu pěkný, přirozený úsměv, tak musíte zařídit, aby se dítě samo od sebe upřímně zasmálo. Aby šlo o jeho skutečnou reakci na něco, a nikoli o umělý úsměv na přání.

Obrázek 2.8 | Matěj, 16 měsíců. Snímek ze série pravidelných portrétů, která by byla nemyslitelná bez vydatné asistence mého muže Radka. Zde se mu podařilo nejen udržet Matěje na místě, ale dokonce i vykouzlit na jeho obličej hezký, přirozený úsměv.

Zjednejte si asistenty

Snažit se přimět dítě k tomu, aby zapózovalo, a současně ho fotit je velice náročné. Hlavně s batolaty, která jsou velice pohyblivá, ale zatím ještě nejsou zvyklá poslouchat, je to často přímo nadlidský úkol. Nemůžete být totiž současně na dvou místech, za fotoaparátem a hned vedle dítěte, kde jste ho schopni ho zadržet, aby

z daného místa neuteklo. Ušetříte si spoustu zbytečné frustrace, když si přivoláte na pomoc asistenta.

I u hodně malých dětí, které ještě neutíkají pryč, nebo naopak starších dětí, které už jsou ochotnější setrvat na určeném místě, se ale asistent může hodit. Asistent vám může pomoci tím, že bude dítě bavit a bude se snažit zařídit, aby dítě dělalo to, co potřebujete. Vy se pak můžete plně soustředit jen na fotografování.

Obrázek 2.9 | Někdy se i asistent objeví na snímku. Foto: Kateřina Olexová a Pavel Kutina

Obrázek 2.10 | Filip s babiččinými brýlemi

Obrázek 2.11 | V bazénu

Přirozená reakce dětí na nějaký podnět, jako například vtip nebo nečekaný zvuk, obvykle netrvá příliš dlouho a první fotka, kterou v takové chvíli uděláte, bývá často ta nejlepší. To znamená, že je zapotřebí patřičný podnět vyrobit a vzápětí ihned rychle fotografovat. To ovšem není vůbec jednoduché, musíte-li onen podnět vyrobit vy sami. S asistentem je to mnohem snazší.

Tip: Bez pomoci jiné osoby může být také těžké nasměrovat pohled dítěte určitým směrem, pokud to má být jinam než k vám, neboli přímo do fotoaparátu.

Používejte rekvizity

Kromě asistenta jsou při fotografování dětí největším pomocníkem rekvizity. Mohou to být jak věci, které se objeví na fotografii, tak i věci mimo záběr, které použijete pouze k tomu, abyste dítě udrželi na daném místě, upoutali jeho pozornost žádoucím směrem, vyčarovali na jeho tváři úsměv a podobně.

Abyste upoutali pozornost mladších dětí žádoucím směrem, můžete si pomoci hračkou, kterou budete držet a ovládat vy nebo váš asistent. Vhodné jsou zejména takové, které buď samy dokáží

Obrázek 2.12 | Clio ukazuje svoji panenku. Foto: Dan Quinn

Obrázek 2.13 | Koš s prádlem dokáže být jako rekvizita velmi užitečný

Obrázek 2.14 | Jízda na papírové krabici. Foto: Dan Quinn

vydávat zvuky (různé pískací hračky, trumpety, rolničky a mnoho jiných podobných věcí) a případně se i pohybují (autíčko nebo vláček na baterie nebo na klíček, šašek vyskakující z krabice, dřevěný ptáček mávající křídly a klapající zobákem, ...), a nebo takové, které vám dovoluji patřičné zvuky a pohyby dělat za ně (loutka zvířete nebo pohádkové postavičky, letadlo apod.).

Tip: Jiná možnost, jak upoutat pozornost dítěte, je otevřený notebook s běžící oblíbenou počítačovou hrou nebo pohádkou.

Dáte-li dítěti do ruky jeho oblíbenou hračku nebo jakoukoli věc, která ho zaujme, třeba jen tím, že je pro něj nová, mnohem ochotněji setrvá na jednom místě a dá se fotografovat. Také vám to dá příležitost zachytit namísto strnulého pózování jeho přirozenou reakci. Současně máte i možnost prostřednictvím rekvizity říci více o osobě dítěte – co má rádo, jaké jsou jeho zájmy, co často dělá atd.

Tip: Malé děti mívají často svoji oblíbenou deku nebo plyšáka, ke kterému se ve vypjatých chvílích utíkají a který má kouzelnou moc je jako mávnutím čarovného proutku rychle uklidnit. Nezapomeňte na ně při fotografování. Mohou se hodit.

Jde-li o trochu větší dítě, můžete předstírat, že chcete vyfotit nikoli dítě, ale jeho hračku, která je moc zajímavá, a požádat ho, aby vám ji ukázalo, abyste ji mohli na památku řádně zdokumentovat. Děti se často rády hračkami chlubí a rády předvádějí jejich důležité vlastnosti. Ještě raději ale předvádí své vlastní výtvary.

Rekvizitu ale můžete použít i jen k tomu, abyste udělali fotografii zajímavější po výtvarné stránce. Jednou velkou skupinou oblíbených pomůcek při fotografování malých dětí jsou prádelní koše, krabice, obří květináče, kbelíky a všemožné jiné velké nádoby, do kterých jde dítě posadit. Nejenže často vypadají zajímavě, ale také dokáží poměrně spolehlivě dítě udržet alespoň chvíli na

Obrázek 2.15 | Johanka, 4,5 roku. Foto: Štěpán Jůsko

určeném místě. Kromě toho, že je obtížnější z nich utéct, tak do nich děti často samy velmi rády lezou, takže fotografování se pro ně stane hrou, která je baví.

Jinou variantou je hromada něčeho, do čeho se jde zahrabat, jako třeba hromada polštářů nebo spadaneho podzimního listů. Děti také rády pózuji na vyvýšených místech a líbí se jim, když je necháte na něco vylézt, třeba na žebřík nebo na strom. Někdy ale může stačit i jen zajímavá židle nebo křeslo.

Starší děti často rády dobrovolně pózuji v neobvyklých kostýmech, jako jsou klobouky, dobové šaty, paruky aj., nebo s nejrůznějšími předměty, o kterých si myslí, že s nimi vypadají zajímavě. Může to být třeba kytara, dýmka, velký deštník a nebo spousta jiných věcí. Záleží na tom, co doma na dně skříně nebo u babičky na půdě najdete. Fantazii se meze nekladou.

Připravte si vše předem, nenechte děti čekat

Jen máloco dokáže děti zaujmout na dlouho. Vy jako fotograf, abyste dokázali využít daný moment, proto musíte být připraveni. To platí jak v situaci, kdy se snažíte zachytit činnost dětí pota-

jí, bez jejich vědomí, tak i tenkrát, když chcete dosáhnout toho, aby pro vás vědomě pózovaly.

Děti trpělivostí neoplývají a jsou ochotné spolupracovat pouze chvíli. Obzvláště pokud se nic zajímavého neděje. Zahájíte-li tím, že necháte připravené dítě čekat, zatímco ještě budete shánět to či ono, upravovat pozadí, měnit nastavení fotoaparátu a podobně, pak je velmi pravděpodobné, že vaše fotografická seance skončí dříve, než vůbec začne. Chcete-li, aby fotografování probíhalo hladce, naplánujte a připravte vše předem, abyste se, až dítě dorazí na scénu, mohli věnovat výhradně jemu a mohli ihned začít fotografovat.

Tip: Nezapomeňte vždy před fotografováním zkontrolovat, že máte nabitou baterii a dost místa na kartě, případně že máte po ruce náhradní. Pokud vám baterie či karta uprostřed fotografování dojde, může to být velice nepříjemné.

Jeden z nejhorších způsobů, kterým můžete zahájit fotografování, je, když dítě na úvod začnete převlékat do svátečního oblečení, utírat mu kapesníkem ušmudlanou pusku a nos a česat ho. Většina dětí tyto věci nemá ráda, takže je tím naladíte na negativní notu a spolupráce s nimi pak může být obtížná. Pokud tyto věci potřebujete před fotografováním provést, udělejte to pokud možno chvíli předem a nechte pak děti, aby si na chvíli vydechly, aby si pár minut hrály a přišly na jiné myšlenky.

Mnohdy se přestávka hodí i během fotografování. Dítě dlouho pózovat nevydrží. Pokud se vám během prvních pěti minut nepodaří dosáhnout toho, čeho jste chtěli, je často lepší fotografování na nějakou dobu přerušit, dělat chvíli něco jiného a pokusit se o úspěch později. Vyhněte se tím velké frustraci (sebe i dítěte).

Zkoordinujte fotografování s denním režimem dětí

Děti, obzvláště ty menší, mívají svůj pravidelný denní režim, na který jsou zvyklé a se kterým musíte počítat. Chcete-li se vyhnout nepříjemným scénám, nepokoušejte se k pózování nutit dítě, které je unavené nebo hladové. Naplánujte fotografování na takovou část dne, kdy je dítě najedené a odpočaté. Vyvarujte se také toho, aby se před fotografováním příliš dlouho nic nedělo a dítě nezačalo zlobit z nudy.

Obrázek 2.16 | Ráno jsou děti ještě nabitě energií. Foto: Xavier Cohen

Tip: Nejvhodnější dobou na portrétování menších dětí často bývá dopoledne brzy po snídani. V závislosti na stáří vašich dětí a jejich denním režimu ale můžete najít i jiné vhodné části dne.

U těch úplně nejmenších dětí je jejich přirozený denní rytmus prakticky jedinou příležitostí, jak je na fotografiích zachytit při různých činnostech. Čas fotografování musíte volit podle toho, co chcete, aby dítě na fotografii dělalo, a musíte věci plánovat předem, abyste daný čas dokázali využít. Například pokud chcete fotografovat spící dítě, je dobré si předem rozmyslet, co přesně má mít na sobě oblečené a kde ho chcete nechat usnout, abyste

Obrázek 2.17 | Po jídle. Foto: Pavel Kopřiva

později nemuseli riskovat, že se vám vzbudí, když s ním začnete manipulovat, začne křičet a budete mít po fotografování.

Bud'te nenápadní, nerušte akci

Nechte děti, aby byly samy sebou. Přestaňte se snažit je marně přimět udělat to, co vy byste chtěli, a místo toho je nechte, aby se samy projevíly. Pokuste se na fotografiích zachytit esenci dětství – dětskou otevřenost, zvědavost a hravost.

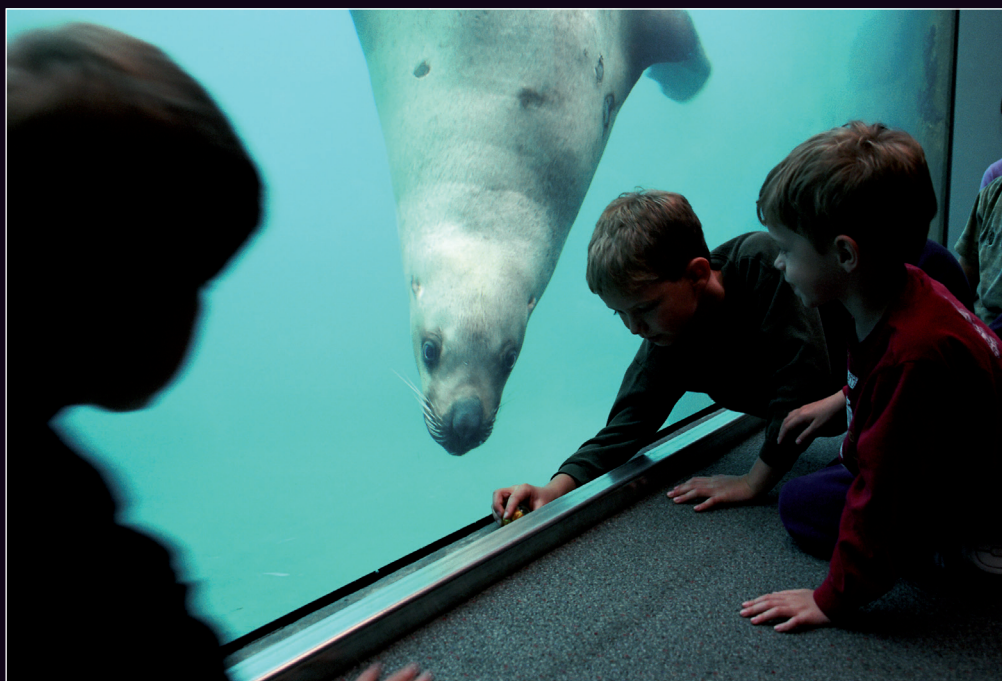
Děti je často nejjednodušší fotografovat, když si toho nejsou vědomy. Nejenže se tím vyhnete jakýmkoli protestům a nechtivosti z jejich strany, ale dovolí vám to také zachytit jejich přirozené chování a reakce, jako je nadšení ze hry či zaujetí nějakým objektem nebo činností. Takto vzniklé snímky nejjednoduše zachycují jedinečné, neopakovatelné momenty a patří v rodinném albu k těm nejzajímavějším.

Jedna možnost je fotografovat děti potají, tak aby si toho vůbec nevšimly. To bývá nejlepší způsob, když si najednou neplánovaně všimnete, že dítě dělá něco velmi zajímavého, co stojí za zachycení. Obvykle vám to ale nedovolí se s fotoaparátem k dítěti více přiblížit (obzvláště pokud chcete, aby mu na fotografii bylo vidět do obličeje). Jinak riskujete, že ho vyrušíte, dítě činnost přeruší a bude po všem.

Tip: Potřebujete-li se dostat blíže, není od věci postupovat přesně stejným způsobem, jaký se doporučuje při fotografování divokých zvířat. Začněte fotografovat z dálky, postupně se přibližujte a pokaždé, když se posunete blíže, pořídte další sérii snímků. Pokud dítě vyrušíte nebo pokud náhle samo od sebe začne dělat něco jiného, budete mít nafocené alespoň něco. Výsledné snímky sice nebudou ideální, ale po ořezání mohou být použitelné. Podaří-li se vám k děcku dostat dostatečně blízko, můžete později snímky pořízené z příliš velké dálky smazat a o nic nepřijedete.

Jiná možnost je postupovat zcela otevřeně. Nechat děti, aby si dělaly, co chtějí, a bez jakéhokoli skrývání je u toho fotografovat. Snažit se dosáhnout toho, aby je fotoaparát přestal zajímat, zvětlilo zaujetí činností, kterou právě provozují, a začaly vás ignorovat.

Nerušte a nepřitahujte k sobě pozornost tím, že se budete snažit děti dirigovat, aby udělaly to či ono. Pokuste se splynout s pozadím, buďte trpěliví a počkejte si na ten správný moment, kdy se děti opravdu projeví nebo kdy zaujmou vhodnou pozici. Fotografujete-li své děti takto často, není pro ně fotografování žádnou zvláštní událostí a zapomenou na vás velmi rychle.

Obrázek 2.18 | Zvědavý lachtan

Obrázek 2.19 | Matěje honí letadlo

Postarejte se o zábavu a odvedte pozornost od fotografování

Aby pro vás děti rády pózovaly, fotografování pro ně musí být nikoli nepříjemnou povinností, ale zábavou. Jak už bylo zmíněno výše, velkým pomocníkem jsou v tomto směru vhodně zvolené rekvizity. Jiným zaručeným receptem je humor a legrace. Už od velmi raného věku vám legrační obličej, zvuky a gesta pomohou upoutat pozornost dítěte a vyloučit od něj přirozený úsměv.

Děti milují, když ze sebe uděláte klauna. Nemusíte se kvůli tomu líčit, stačí, když se tak budete chovat. Nechte se inspirovat šašky v cirkuse, starými groteskami, pantomimou nebo některými z večerníčků (Pat a Mat aj.). Předstírejte, že se vám něco nepovedlo a plácejte se u toho mohutně do hlavy. Tvařte se, že nějakou věc (například fotoaparát) vidíte poprvé v životě, nemáte ponětí, jak se používá, krutě nad ní hlavou a zkoušejte různé absurdní způsoby využití. Naschvál zakopněte a mávejte rukama a nohama, jako byste se snažili zachytit rovnováhu. Možnosti jsou nepřeberné. Hrajte si. Přestaňte být na chvíli dospělým a staňte se dítětem.

Obrázek 2.21 | Matěj v okénku vojenské helikoptéry

Nechte děti seznámit s fotoaparátem

Fotoaparát mířící na člověka, hlavně velká černá zrcadlovka s objektivem, který vypadá jako obrovské, hluboké oko, dokáže vypadat hrozivě i pro dospělého, natož pro malé dítě. Dávejte si proto pozor, abyste dítě fotoaparátem zbytečně nevyděsili. Je dobré, když má dítě příležitost si na fotoaparát postupně zvyknout (tj. nestrčíte mu ho při prvním setkání okamžitě přímo do obličeje) a také se s ním třeba i trochu blíže seznámit, aby nepůsobil tak tajemně a strašidelně.

Hlavně kluci často milují čudlíky a vypínače všeho druhu a necháte-li je pomoci tlačítka zapnout náhled na LCD a přeskačovat mezi snímky, otočným ovladačem měnit nastavená čísla nebo dokonce i zmáčknout spoušť a pozorovat, jak se objeví náhled pořízeného snímku na LCD, tak je to nadchne.

Starším dětem můžete i dovolit, aby fotoaparátem samy bez vaší pomoci zkusily něco vyfotit. Samozřejmě, že není možné nechat dítě, obzvláště menší, aby si s drahým přístrojem hrálo nekontrolovaně. Necháte-li ho ale fotoaparát dobře prohlédnout a dělat s ním s vaší pomocí alespoň něco, bude k němu mít hned kladnější vztah. Bude mu připadat méně cizí a strašidelný a nebude z něj mít takové obavy.

Obrázek 2.20 | Pampelišky

Pokud doma náhodou máte starší fotoaparát, který už nepoužíváte a nebojíte se o něj tolik, můžete si ho vzít na pomoc a nechat dítě, aby si důkladněji prohlédlo a osahalo ten. Starším dětem můžete dokonce takový fotoaparát svěřit nebo jim i pořídit jejich vlastní, nový, jednoduchý fotoaparát, se kterým se mohou samy pokusit fotografovat.

Ukažte dětem náhled na LCD a fotky

Děti jsou většinou velmi zvědavé a chtějí vidět samy sebe na fotkách. S tím, jak děti rostou a začínají dospívat se situace mění, ale mladší děti ještě na rozdíl od mnohých dospělých (nejčastěji stárnoucích žen, lidí trpících nadváhou apod.) či dospívajících (které trápí akné a hromada jiných problémů) obvykle ještě nemají silnou zafixovanou zidealizovanou představu o tom, jak

Obrázek 2.23 | Susanne ukazuje synovi vyfotografované snímky

Obrázek 2.22 | Lea s kompaktem. Foto: Philippe Cailloux

by měly vypadat, a nenaříkají nad každou fotografií, že na ní vypadají hrozně. Ukážete-li jim fotografie, může vám to pomoci je nadchnout, aby pro vás znovu pózovaly.

Skvělou věcí je z tohoto pohledu náhled na LCD na zadní stěně digitálu, který lze dětem ukázat hned, jak snímek pořídíte. Děti fotografování mnohem více baví, když mohou ihned vidět výsledek. Můžete jim ukázat nejen záběry, které se povedly, ale i ty nepovedené. Když jim na LCD ukážete, že jste nestihli spoušť zmáčknout v pravý okamžik, že vám něco vlezlo do záběru, že vám z něj něco naopak uteklo a nebo že něco jiného nevyšlo tak, jak by mělo, jsou děti často ochotnější akci pro vás znovu zopakovat, abyste ji mohli zachytit.

Obrázek 2.24 | Bětka fotografuje na velký formát. Foto: Kateřina Olexová a Pavel Kutina.